

TÖRÖK ENIKŐ

*Hátsek Ignác a kataszternél**

Hátsek (Hátsek, Hatzek, Hatschek, Hacsek, Hácsek) Ignác, a megye- és tematikus ország-térképeiről ismert térképrajzoló – ő készítette Magyarország első, statisztikai adatok alapján összeállított, Keleti Károlynak (1833–1892), a Statisztikai Hivatal alapítójának és első igazgatójának 1871-ben kiadott művében a térképeket – 1851 és 1872 között kisebb-nagyobb megszakításokkal a kataszteri felmérés szolgáltatásában állt.¹

Hátsek Vágújhelyen született 1828. április 7-én, izraelita családban. Édesapja Hátsek Fülöp (†Budapest, 1894. 03. 29.) volt, testvérei közül Adolf (1850–1911) magánhivatalnok, író és lapszerkesztő, Dávid (1854. 08. 17. – 1920?) író, valamint Sándor kereskedő és háztulajdonos ismert. Ignác négy gimnáziumi osztályt végzett Vágújhelyen, valamint alsóreáliskolát Olmützben, majd részt vett a szabadságharcban, ahol főhadnaggyá nevezték ki. Kataszteri alkalmazása előtt a Bács-Bodrog

■ Hátsek Ignác koronás arany érdemkereszttel, amelyet 1877-ben kapott a statisztika és a térképrajzolás terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül (Klősz György felvétele 1880 körül; MNM, TT 1981. 131. 107.)

* A bécsi kutatásaimat a Klebelsberg Kuno-ösztöndíj (2015, 2017) és a bécsi Collegium Hungaricum kutatói ösztöndíj (2019) támogatásával végeztem. Ezúton is köszönöm Oross Andrásnak, a bécsi magyar levéltári delegátusnak a kutatásban nyújtott segítségét. A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg. A fényképeket a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Tár (= MNM, TT) anyagából és munkatársainak ezúton is megköszönt segítségével adjuk közre.

1 KELETI KÁROLY: *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából*. Pest, 1871. LELKES GYÖRGY: Hátsek Ignác. *Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig*. Főszerk.: RÓZSA DÁVID. Bp., 2014. (= LELKES, 2014) 281–282. PAPP-VÁRY ÁRPÁD: *Magyarország története térképeken*. Bp., 2002. 232., 250.

■ Hátsek Adolf portréja 1880 körül (Kalmár István és Társa felvétele; MNM, TT 1981. 131. 106.)

vármegyei Kúlán dolgozott kamarai térképrajzolóként.²

A provizóriumnál (1851–1855)

Hátsek 1851-ben a Szerb Vajdaság és Temesi Bánságnak az ideiglenes földadó (provizórium) megállapításához kapcsolódó dűlönkénti felmérésénél helyezkedett el. 1851. március 1-jétől június 30-ig Joseph Lokarner főmérnök mellett alkalmazták térképrajzolóként. 1851. július 1. és augusztus 31. között ismét Kúlán találjuk kamarai díjnokként. Szeptember 1-jével (más adatok szerint szeptember 4-ével) – miután levizsgáztatva őt meggyőződtek alkalmasságáról – újból a kataszterhez került, felmérési segéddé nevezték ki a főmérnök mellé 1 forint 30 krajcáros napidíjjal. Segítette a főmérnököt a műszaki feladatai ellátásában, végezte az irodai, adminisztratív munkákat és másolta a térképeket. 1854 és 1855 folyamán ő állította össze a Szerb Vajdaság és Temesi Bánság 1:144 000 méretarányú térképét a kataszteri térképvázlatok, vagyis krokik alapján. 1855. december 31-ig tartott a munkaviszonya.³

1856. május 11-én a bánsági telekkönyve-

- 2 Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium (= ÖStA, FHKA NHK) Katasterabt. Akten 311. 1851/3664., 384. 1856/3687., 405. 1857/30061. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), K 269 Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Pénzügyminisztériumi Levéltár, Pénzügyminisztérium, Általános iratok (= K 269) II. Tárgyi alapon rendezett iratok, A Pénzügyi közigazgatási ügyek 21. tétel Háromszögelési és kataszteri felmérési ügyek, b. Az Országos Kataszteri Felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 1. Állománykönyv, 1860–1865 (= II.-A-21.-b-1.) 122., K 269 I. Kútfő-tételes iratok 10. Az Állandó kataszter ügyei (= I.-10.) 1868-1944; K 874 Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Miniszterelnökségi Levéltár, Központi Statisztikai Hivatal, Személyzeti és oktatási iratok Hátsek Ignác (17. d.) (= K 874 Hátsek). Nem ismerünk hivatalos iratot arról, hogy a szabadságharcban hadnaggyá vagy főhadnaggyá nevezték volna ki, de szerepel a Statisztikai Hivatal szolgálati lapjában, hogy a szabadságharcban főhadnaggyként vett részt. BONA GÁBOR: Az 1848–49-es honvédsereg zsidó születésű tisztjei. *Múlt és Jövő*, 10. [9.] (1998) 1:70–71. (= BONA, 1998). Édesapja 92 évesen hunyt el. Todesfalle. *Pester Lloyd*, 41. (1894) 77:7. Elhaltak névsora. *Pesti Hírlap*, 16. (1894) 93:14. Halálozások. *Egyenlőség*, 13. (1894) 13:12. Adolf a *Heitere Blätter* felelős szerkesztője, valamint a *Dohányárusok Közlönye* szerkesztője és kiadója volt. L. A hazai hirlapirodalom 1904-ben. *Magyar Könyvszemle*, 13. (1905) 1:12., 36. Dávidról I. PODANI JÁNOS: Több név – egy ember: Ha(ts(ch))ek Dávid, Darwin elfeledett fordítója. *Kaleidoscope*, 10. (2020) 20:68–88. Dávidról és Adolfról I. még *Handbuch österreichischer Autorinnen und Autoren jüdischer Herkunft 18. bis 20. Jahrhundert*. Bd. 1. München, 2002. 493., 509.
- 3 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 311. 1851/3664., 317. 1852/554., 331. 1853/2027., 384. 1856/3687., 405. 1857/30061. MNL OL, K 269 I.-10.-1868-1944., K 874 Hátsek. TÖRÖK ENIKŐ: A Temesi Bánság és Erdély tartománytérképei a dűlönkénti felmérés alapján. *Catastrum*, 3. (2016) 3:36–37. Hátsek sokszínű, változatos kataszteri munkásságának rekonstrukcióját megnehezíti, hogy a személyzeti névjegyzékek, a minősítési táblázatok és a kataszteri főigazgatóság ügyiratai olykor többé-kevésbé eltérő adatokat tartalmaznak.

zésnél írnokként helyezkedett el, és május 30-án esküt tett. Tehát ekkor a katasztertől átment az ingatlan-nyilvántartáshoz egy rövid időre.⁴

Az állandó kataszternél (1856–1857)

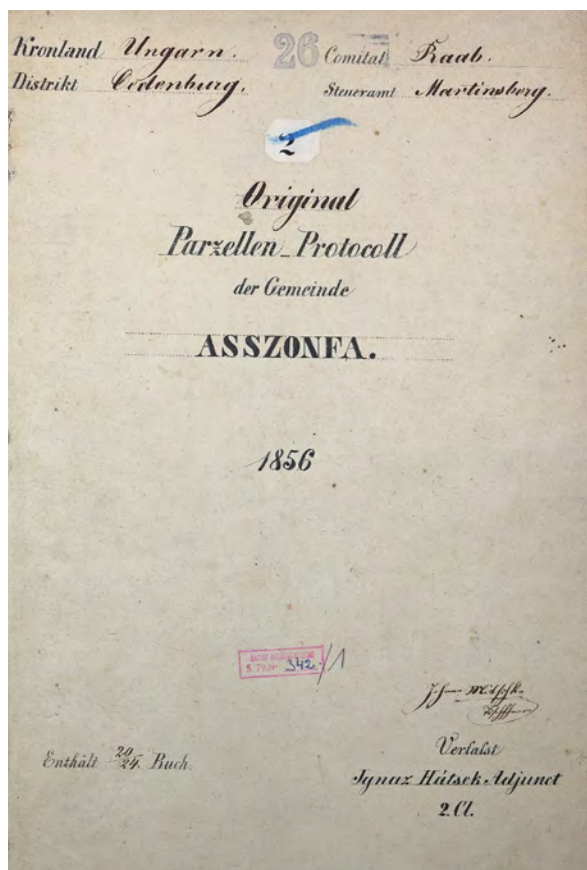
1856-ban Hátsek a napilapokban is közzétett álláshirdetésekből értesülhetett a kataszteri munkaerő-keresletről, így 2. osztályú segédi állásra pályázott a soproni adókerületbe. Alois Hawliczek, a bécsi kataszteri főigazgatóság felmérési referense is támogatta a német, magyar és „szláv” nyelven is beszélő pályázó kinevezését. 1856. november 7-én (egyes források szerint 8-án) a 2. aligazgatóságon, a 10. felügyelőségen kezdte meg a munkát. Josef Halm aligazgató kérésére 1857. június 10-én Hátseket mellé rendelték irodai munkára az 1. aligazgatóságon. Ez alkalommal a kataszteri főigazgatóság megállapította, hogy az elsősorban fiatalokból álló magyar kataszteri személyzetben nehezen találni irodai munkára alkalmas segédet, aki jártas volna a kataszteri munkálatokban, az idősebbek pedig asztalvezetői kinevezésre számítanak. Július végén Halm Hátsek előléptetését kezdeményezte arra hivatkozva, hogy már dolgozott mérőasztallal, így alkalmas asztalvezetésre, továbbá nagyon jól rajzol, ért a térképrajzoláshoz, és ezenkívül a kalligráfiában is jártas, jól fogalmaz, így irodai munkában jól használható. Halm szorgalmas, a feletteseivel udvarias és a kollégáival együttműködő személyként jellemezte Hátseket.⁵

A bécsi kataszteri térképtárban (1857)

1857. július 25-én a 2. osztályú felmérési segéd a soproni 1. aligazgatóságtól Bécsbe ment

Nr. und Name Namen und Wohnort Namen und Wohnort	Namen und Wohnort Namen und Wohnort	Namen und Wohnort Namen und Wohnort	Namen und Wohnort Namen und Wohnort	Namen und Wohnort Namen und Wohnort	Namen und Wohnort Namen und Wohnort	der gesamten Gesamtheit der Bevölkerung als die Bevölkerung in der Erhebung oder sonst in Catastralgeldhöhe oder bei den Grundsteuer-Previsionen statt fund.		einzelne nach Wohnort ortsgemein	Zusammen bei der Erhebung 1857	Erfüllung der Verpflichtungen Verwendung der Beschlüsse in jeder Beziehung	Moralität
						Summe	Prozent				
Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác	Hátsek Ignác

■ Hátsek Ignác 1857. évi minősítési táblázata (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 405. 30061/1857.)

■ Győrasszonyfa kataszteri telekkönyvének címlapja, 1856. Összeállította Hátsek Ignác 2. osztályú segéd (MNL OL, S 79-342.-1.)

4 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 384. 1856/3687., MNL OL, K 874 Hátsek.

5 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 384. 1856/3687., 390. 1856/6840., 398. 1857/3989., 402. 1857/16967., 405. 1857/27238., 405. 1857/30061., Bücher 136. MNL OL, K 269-II.-A-21.-b-1. 122., K 874 Hátsek. A felmérés szervezetről I. TÖRÖK ENIKŐ: A kataszteri felmérés szervezete 1850 és 1861 között. *Catastrum*, 8. (2021) 1:3–22., az álláshirdetésekről I. TÖRÖK ENIKŐ: Kataszteri álláshirdetések és álláspályázatok az 1850–1860-as években. *Catatsrum*, 8. (2021) 2:6–7.

■ A horvát-szlavón vasúthálózat térképe Hátsek Ignáctól, amelyet 1865-ben a bécsi kataszteri litográfiai intézet adott ki (HM HIM, HT B IX c 788.)

a kataszter központi térképtárába, augusztus 20-tól 1. osztályú segédként dolgozott. Galíciai mérőföldlapok másolását kapta feladatul, ez azonban csak néhány hónapot vett igénybe.⁶

Ősszel Hátsek a vasút számára történő telekkisajátítási bizottsághoz jelentkezett, december elején felmérési segédként felvételt nyert a Déli Államvasúthoz (k. k. priv. Südliche Staatsbahn), és december 16-án utazott el Bécsből Grazba. 1859-ben a vasúttársaság kérte a főigazgatóságot, hogy Hátsek továbbra is maradjon a telekkisajátítási munkálatoknál.⁷

A trieszti kataszteri térképtárban (1862)

1862-ben került vissza Hátsek a kataszterhez, mégpedig a trieszti kataszteri térképtárba, a helyszínelési munkálatokhoz, de itt is hamarosan feleslegessé vált.⁸

Ebben az évben Hátsek rajzolt egy térképet *Fiume és környéke* címmel, amely csak 1870 után, az Államnyomda kiadásában jelent meg. A térképet akkori kollégája, Knorr Sándor (*Klobuky, Csehország, 1838. 05. 15.) metszette, aki 1869. április 19-én került a nyomda állományába.⁹

6 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 404. 1857/22016., 404. 1857/24407., 405. 1857/30061., 406. 1857/30276., 410. 1857/42501., Bücher 136. A KSH minősítési táblázata szerint 1857. november 4-től volt a kataszteri térképtárban. MNL OL, K 874 Hátsek.

7 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 412. 1857/47770., 413. 1857/50236., 421. 1858/14466., 446. 1859/17662., 446. 1859/17662., Bücher 136., 140. MNL OL, K 874 Hátsek.

8 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 498. 1862/48296., Bücher 146. MNL OL, K 874 Hátsek.

9 Knorról. MNL OL, K 269-I.-10.-1869-261., 851.

■ A Hátsek Ignác által 1862-ben rajzolt Fiume és környéke-térkép, amelyet 1870 után adott ki az Államnyomda (HM HIM, HT G I h 176.)

Az állandó kataszternél (1862–1864)

1862-ben áthelyezték a horvátországi kataszteri felméréshez, a 2. aligazgatósághoz. Október 4-én állt munkába a 7. felügyelőségen Fiumében. 1863-ban a 2. felügyelőséghez Eszékre került, majd szeptember 17-én Eszéken az I. aligazgatóság irodájába, Wilhelm Hillmayr aligazgató mellé osztották be. Innen 1864. április 4-én Bécsbe ment a kataszteri litográfiai intézetbe.¹⁰

A bécsi kataszteri litográfiai intézetben (1864–1867)

Hátsek 1864. április 8-án állt munkába a litográfiai intézetben, más néven telekzeti könyomdában (Lithographisches Institut des Grundsteuer-Katasters), amelynek 1863-tól Franz Leschtina (†1888) volt az igazgatója. Rajzolósi, másolási munkákat kapott, majd 1865. február 1-jétől könyomatvizsgáló, térképellenőrző (Mappenrevision; Revisionsadjunkt) felada-

¹⁰ ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 498. 1862/48296., Bücher 146. MNL OL, K 269-II.-A-21.-b-1. 69., 101., 122., 147., 149., 167., K 874 Hátsek.

tokat, ekkor a napidíját is felemelték 1 forint 40 krajcárra. 1864-ben egyik feladata volt Ungvár Bécsbe felküldött kataszteri térképének másolása, 1866-ban pedig Bécs szelvényein dolgozott.¹¹

Ekkor már magánjellegű megbízásokat is vállalt, a Verein für Landeskunde von Niederösterreich felkérésére Alsó-Ausztria több szelvényes, 1:28 800 méretarányú térképének megrajzolásába fogott, amelynek első, *Wien sammt Umgebung* című szelvénye 1867-ben jelent meg.¹²

A bécsi kataszteri térképtárban (1867–1868)

1867 decemberében került át a térképtárba, ahol segédként foglalkoztatták, évi 675 forintos fizetéssel.¹³

Nincs pontos adatunk arról, hogy Hátsek mikor vette feleségül Schwarz Emmát (†1888), de Izabella Heléna (Vajna Ödönné; Bécs, 1866. 08. 19. – Budapest, 1910. 11. 20.) és Hermina (Körösi Vilmosné; Bécs, 1868. 03. 29. – Budapest, 1912. 09. 17.) nevű lányaik Bécsben születtek. Ebben az időszakban Bécs Währing nevű elővárosában lakott a család.¹⁴

1868-tól Hátsek minősítési táblázataiban szerepel, hogy két évfolyam erejéig műszaki tanulmányokat folytatott, de nem tüntették fel, hogy hol és mikor. Mivel az 1857. évi minősítési táblázatban ezt még nem vették fel, feltételezhetjük, hogy erre 1857 és 1868 között került sor. Az életrajzaiban gyakran találkozhatunk olyan állítással, hogy „műgyetemet végez Olmützben és Budán”. A forrásokból egyértelműen kiderül, hogy Olmützben reáliskolában tanult.

Az 1860-as években pedig nemigen tartózkodott Pesten, Bécsben élt hosszabb ideig, ezért nagyobb a valószínűsége annak, hogy a bécsi politechnikum előadásait hallgatta, mint hogy a pesti József Műegyetem óráit látogatta volna.¹⁵

A magyar telekzeti könyomdában, 1870-től az Államnyomdában (1868–1872)¹⁶

1868. október 1-jén kezdte meg a könyomda a működését, Hátsek munkaviszonya október 20-ával kezdődött. 3. osztályú térképrajzolóként évi 700 forintot kapott, amit 150 forint lakpénz egészített ki. Nemsokára kérvényezte 1. osztályú rajzolóvá történő előléptetését, amit részben teljesítettek, 1869. február 1-jével 2. osztályú rajzolóvá nevezték ki évi 800 forintos fizetéssel és 150 forintos lakpénzzel. Decemberben pedig 50 forint jutalommal díjazták Magyarország „közigazgatási térképrajzának csinos és gyors befejezéséért”, amelyet két példányban és négy próbarajz formájában készített el.¹⁷

1870-ben jelent meg egy újabb, saját kezdeményezésből született műve, *A Magyar Korona országaiban levő mindkét hitvallású evangélikus és unitárius hitközségek térképe* Petrik Géza könyvkereskedő kiadásában, amelyet az Államnyomdában nyomtattak. A Pénzügyminisztérium körrendeletben értesítette a pénzügyi hatóságokat az előfizetési lehetőségről, eszerint Hátsek 1868 óta dolgozott a térképen, amelyet a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz is felterjesztett jóváhagyás végett, és abból br. Eötvös József miniszter 25 példányt rendelt.

11 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 415. 1864/17747., 517. 1864/32537., 523. 1865/863. MNL OL, K 874 Hátsek. Vereinsleben. *Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich*, 1. (1867) 17. Leschtináról I. Amtlicher Theil. *Wiener Zeitung*, (1863) 264:1419. Bericht über die inneren Angelegenheiten der k.k. Geograph. Gesellschaft im Jahre 1888. *Mittheilungen der kaiserlich-königlichen Geographischen Gesellschaft*, (1889) 219.

12 MNL OL, K 269-I.-10.-1868-354.

13 MNL OL, K 269-II.-A-21.-b-1. 147., K 269-I.-10.-1868-354., K 874 Hátsek.

14 FamilySearch (<https://www.familysearch.org/hu/>). MNL OL, K 874 Hátsek.

15 MNL OL, K 269-I.-10.-1868-1944., K 874 Hátsek. Olmützi és budai műgyetemi végzettségéről I. pl. BONA, 1998. 70–71. A pesti műgyetemen a reguláris hallgatók nyilvántartásaiban nem szerepel Hátsek az 1860-as években. Előfordulhatott, hogy rendkívüli hallgatóként beiratkozott egy vagy több tantárgyra, akár több évfolyamon keresztül is, ezt a korabeli felvételi szabályzatok lehetővé tették (szabályszerű felvételi követelményeknek nem is kellett eleget tenniük, ellentétben a reguláris hallgatókkal), viszont ezeknek a hallgatóknak semmilyen nyilvántartása nem maradt fenn. Ezúton is köszönöm Batalka Krisztinának, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem levéltárvezetőjének a tájékoztatást.

16 PÁLYI ZSÓFIA KATA: A Magyar Királyi Telekzeti Könyomda Budán. *Catastrum*, 1. (2014) 1:10., 15.

17 MNL OL, K 269-I.-10.-1868-1944., K 269-II.-A-21-b-2. Állománykönyv, 1868–1874. 58. *A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium és alárendelt hivatalainak tisztii névtára 1869. évre*. 1. évf. Buda, 1869. ANY Biztonsági Nyomda Nyrt., Irattár, PM 1869-723.

A „térképíró” ezen magánkezdeményezését Lónyay Menyhért pénzügyminiszteren kívül Prónay Gábor, a Magyarországi Evangélikus Egyház egyetemes felügyelője, Székács József, a Bányai evangélikus egyházkerület püspöke és Török Pál, a Dunamelléki református egyházkerület püspöke is támogatta.¹⁸

A Statisztikai Hivatalnál (1872–1894)

Hátsek 1872-ben távozott a kataszter szervezeteiből, június 8-tól az Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal térképészeként dolgozott nyugdíjazásáig, 1894. április 10-ig.¹⁹ Márki Sándor (1853–1925) történetíró, egyetemi tanár még egyetemista korában, 1875-ben ismerkedett meg Hátsekkel, naplójában így számol be a találkozásról: „*Findura*²⁰ a Stat[isztikai] Hivatalban megismertetett Hátsek Ignác orsz. térképrajzolóval, kitől én XVI–XVII. századbeli térképek után tudakozódtam. Ilyeseket nem adhatott, de mutatott magától néhány kitűnő térképet és diagramot; pl. a hazai ásványvizek, földtani viszonyok, borvidékek stb. rajzát. Panaszkolta, hogy az ev. vallásbeliek elterjedését kimutató térképével valami 800 frt-ig belebukott, s most csak 2 frt 50 krajcárjával árultatja Kiliánánál, holott annyiba neki is belekerül 1 darab. A bécsi köz- és párizsi földrajzi kiállításon dicséretet nyert dolgozataiért. Igazán kár, hogy annyi fáradság eredménye véka alá rejtve marad; mint azonban mondta, most jobban utánalát, nem ejthetné-e szerét valahogy a kiadásnak. – Hátsek gondosan beretvált arcú, fekete bajuszú, elég jól megtermett férfi; mikor bementünk is rajzolt (no meg 1 kiflit edegélt). Felszólítás nélkül is a legnagyobb előzenységgel mutogatta dolgozatait.”²¹

A Statisztikai Hivatalban folytatott munkáival párhuzamosan újabb és újabb térképeket rajzolt magánvállalkozásban, mint például az

1875. április 10–12-én a Közteleken (ma Budapest IX., Üllői út 25.) tartott dohánykiállításra Magyarország dohánytermelésének térképét, amelyről a lapok is beszámoltak:

„A kiállításnak érdekes pontja Magyarország dohánytermelésének térképe. 1873-ról szól és a holdonkénti termés a járások és városi hatóságok területe alapján van szemléltethetővé téve. Tervezte és rajzolta Hátsek Ignác térképész a m. kir. statisztikai hivatalban. Kitünteti a bevetett terület nagyságát, s a térképen foglalt táblázat szerint megtudjuk, hogy mennyi termett átlag holdonként és mennyi összesen mázsánként, továbbá kitünteti a dohánygyárakat (most a magyar korona területén tíz van), a dohánybevéltési felügyelőségeket, hivatalokat és állomásokat. Ezentúl minden évről fog ilyen térkép készülni, s ez elismerésre méltó fáradozás, kivált, ha tekintetbe vesszük, hogy Hátsek úr egyelőre csupán magánbuzgalomból vállalkozott e nem csekély munkára, s amint értesültünk, egész sorozatát készíti a culturánk és termelésünk különböző ágait feltűntető térképeknek. Ezeket azután a szegedi kiállításon fogja bemutatni. A térképek sokszorozására és rendszeres folytatására azonban kívánatos, hogy vagy a kormány, vagy a gazdasági egyesületek támogatásban részesítsék, mert magánember ezt meg nem bírhatná.”²²

Megyetérképei 1880-ban Rautmann Frigyes kiadásában jelentek meg, Posner Károly Lajos litográfiai intézetében nyomtatták, azonban a litográfiai köveket Rautmann zálogba adta. Ekkor Hátsek bírósághoz fordult, a bíróság megállapította, hogy „térképek rajza az ész szüleménye lévén, az ideiglenes törvk. szabályok²³ I. R. 23. §-a értelmében művészeti tulajdont képez, s oly cselekvény, mely mellett a szerző által kikötött számú többszörözés túllépése forog fenn, a szerzői tulajdont veszélyezteti: ennél fogva a prdts [perrendtartás]²⁴ 324. § alapján zárlatot lehet kérni.”²⁵

18 MNL OL, S 92 Térképtár, Az Országos Földmérési Intézet vegyes iratai, 23.-2. Rendeletek gyűjteménye, 1868–1870. 427., 430. p.

19 MNL OL, K 874 Hátsek. LELKES, 2014. 281–282. *Magyarország Tiszti Czim- és Névtára*, 1. (1873) 322.

20 Findura (1897-től Farkasfalvi) Imre (1844–1930) könyvtáros, helytörténész, a Statisztikai Hivatal könyvtárának első vezetője.

21 Márki Sándor naplói. 1. (1873–1892). Szerk.: ERDÉSZ ÁDÁM. Gyula, 2015. 100.

22 A dohánykiállítás. *Ellenőr*, 7. (1875) 100. sz. A dohánykiállítás. *Földmívelési Érdekeink*, 2. (1875) 16:143.

23 Ideiglenes törvénykezési szabályok, 1861. *Képviselőházi Irományok*, (1861) 1:11. sz. 3.

24 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában.

25 *Döntvénytár. A Magyar Kir. Curia Semmitőszéki és Legfőbb Ítéletőszéki Osztályának elvi jelentőségű határozatai*. 28. (1882) 193–195. LEGEZA DÉNES: *A kiadói szerződés története a reformkortól 1952-ig*. Szeged, 2018. 37.

■ Hátsek Ignác: Moson megye közigazgatási térképe, 1880 (MNL OL, S 167-23.-1.)

Térképészeti munkásságát 1877-ben koronás arany érdemkereszttel, 1886-ban Ferenc József-rend lovagkereszttel jutalmazták.²⁶

Hátsek 1884-ben nyert felvételt a skót rítu-

78., 1899-től Óvoda u. 37. (ma Péterfy Sándor utca 37.). Hátsek 1902. március 2-án negyed egykor hunyt el „gennyes veselőb”, vagyis vesegyulladás következtében.²⁸

sú Humboldt Páholyba, amely az általános, egyenlő és titkos választójog kérdésének propagálásával foglalkozott, megalapította és anyagilag támogatta a Gyermekebarát, a Szegény betegeket otthonukban ápoló és a Cipőt a szegényeknek egyesületeket.²⁷

1868 végén a család Budára költözött. Kornélia (Polatschek Hugóné; *Buda, 1869. 11. 11.) születésekor az Öt pacsirta utca 533. szám (ma Csalogány u. 43.) alatt laktak, Henrik (*Budapest, 1872. 11. 11.) születésekor pedig a Tabánban, a Fő utca 594. szám alatt (ma Döbrentei utca 9.). Ezt követően is gyakran költözködött a család: 1873-ban lakcímük Víziváros Fő utca 77. (a mai Ybl Miklós tér 4. környékén, a Várkert Bazár helyén), 1875-ben Széchenyi utca 5. (ma Lánchíd utca 5.), 1878-ban Fortuna utca 151. (ma Fortuna utca 23.), 1881-től Rudolf rakpart 7. (ma Széchenyi rakpart 7.), 1890-től Gyár utca 42. (ma Liszt Ferenc tér 10.), 1894-től Csengery utca

26 MNL OL, K 27 Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Miniszterelnökségi levéltár, Miniszterelnökség, Minisztertanács i jegyzőkönyvek, 1877. 06. 11., 1886. 05. 25. Rövid hírek. *Fővárosi Lapok*, 14. (1877) 152:742., A hivatalos lapból. *Budapesti Hírlap*, 6. (1886) 222:7.

27 MNL OL, P 1082 Magánlevéltárak, Egyesületek, Szabadkőműves szervezetek, Magyarország Nagy Oriense Nagypáholy, 12. tétel Tagok anyakönyve No. 2. 1779. fol. P 1088 Magánlevéltárak, Egyesületek, Szabadkőműves szervezetek, Humboldt Páholy, Felvételi okmányok, tagok díszoklevelei, Hátsek Ignác. Testvére, Adolf 1888-ban lett a Comenius Páholy tagja. MNL OL, P 1087 Magánlevéltárak, Egyesületek, Szabadkőműves szervezetek, Comenius Páholy, 6. tétel Felvételi lapok No. 140. Budapesti Történeti Múzeum, Kiscelli Múzeum 74.374.1. A Humboldt Páholy névjegyzéke Deák Ferenc részére, 1887. Ignác és Adolf portéjáról I. ACZÉL ESZTER: A magyarországi szabadkőműves mozgalom tárgyi emlékei I. rész. A fényképek. *Folia Historica*. 10. Bp., 1982. 145.

28 FamilySearch. *Adress-Kalender von Pest, Ofen und Alt-Ofen*, 1871:598., 1873:400., 1874:400., 1875:253., 1878:437., 1881:362. *Budapesti Czim- és Lakjegyzék*, 1880–1881:420., 1882:431., 1883–1884:308., 1885–1886:341., 1888:195., 1890:416., 1891–1892:541., 1894:433., 1899:949., 1900–1901:1004., 1901–1902:1043.